



TEKOÄLY OIKEUSSUBJEKTINA

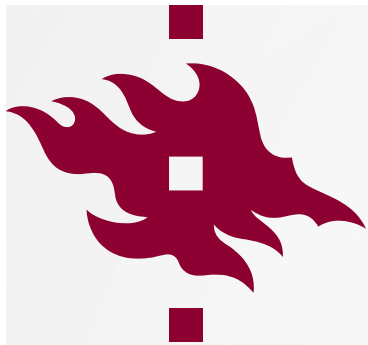
Tekoäly ja oikeus -seminaari

Visa Kurki
Helsingin yliopiston tutkijakollegium



TAUSTAA

- Väitöskirja: *A Theory of Legal Personality* – mitä tarkoittaa olla juridinen henkilö/oikeussubjekti?
- Tulossa: *A Theory of Legal Personhood* (OUP 2019)



Voiko tekoäly olla oikeussubjekti?

Lakimies 7–8/2018 s. 820

ARTIKKELEITA

Visa Kurki

Voiko tekoäly olla oikeussubjekti?



Lakimies
7–8/2018
s. 820–839

HAKUSANAT: yleinen oikeustiede, oikeussubjekti, tekoäly, valtuutus

1. Johdanto

1.1. Lähtökohtia

Tekoälyjen ja robottien oikeudet, vastuut ja oikeussubjektius ovat saaneet jatkuvasti lisääntyvää huomiota kansainvälisessä keskustelussa. Aiheen tietynlainen klassikkoartikkeli on *Lawrence Solumin* ”Legal Personhood for Artificial Intelligences” vuodelta 1992.¹ Viime aikoina on ilmestynyt myös joitakin nimenomaan tähän teemaan keskittyviä monografioita, kuten *Samir Chopran* ja *Laurence Whiten* ”A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents” sekä *Ugo Pagallon* ”The Laws of Robots”.² Tämän kirjoituksen tarkoituksena on esittää joitakin yleisiä teoreettisia lähtökohtia tekoälvien oikeussubjektiuskysymyksen ja iuridisen henkilövden



**Ei vain oikeuskelpoisuutta –
oikeussubjektikäsitteemme
ongelmia ja uudelleenarviointia**
Lakimies 5/2018 s. 469

ARTIKKELEITA

Visa Kurki

Ei vain oikeuskelpoisuutta – oikeussubjektikäsitteemme ongelmia ja uudelleenarviointia



Lakimies
5/2018
s. 469–492

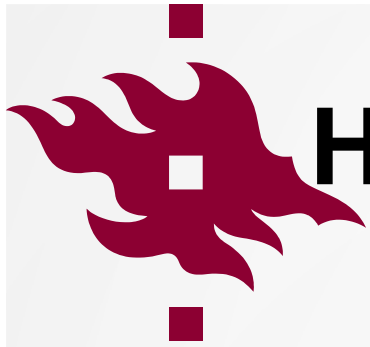
HAKUSANAT: yleinen oikeustiede, oikeussubjekti, oikeuskelpoisuus, subjektiiviset oikeudet

1. Johdanto

Oikeussubjektia pidetään yhtenä oikeusajattelumme keskeisimmistä käsitteistä. Esimerkiksi *Kaarlo Tuori* on esittänyt, että oikeussubjekti on osa oikeuden syvärakennetta, joka puolestaan on osa kaikkia länsimaisia oikeusjärjestelmiä.¹ Oikeussubjektin käsite onkin levinnyt hyvin laajalle länsimaisen oikeustradition piirissä. Esitän tässä kirjoituksessa, että 1800-luvun yksityisoikeusajattelusta peräisin oleva oikeussubjektikäsitteemme vaatii uudelleenarviointia. En siis tee väitteitä koskien sitä, kenen tai minkä pitäisi olla oikeussubjekti – sen sijaan esitän, että käsite itsessään pitäisi ymmärtää uudella tavalla. Nykykäsitteemme hankaloittaa esimerkiksi vähemmistöjen, sikiöiden ja eläinten oikeusaseman ymmärtämistä, samoin kuin tiettyjen historiallisten instituutioiden, kuten edus-



I. JURIDISET HENKILOT/SUBJEKTIT



HENKILÖT JA SUBJEKTIT

Klassikkojako:

- Luonnolliset henkilöt = syntyneet ihmisyksilöt
- Oikeushenkilöt (korporaatiot) = yritykset, yliopistot, säätiöt jne.
 - Englanniksi "legal person" saattaa viitata joko henkilöihin/subjekteihin yleensä tai oikeushenkilöihin



PERINTEINEN NÄKEMYS

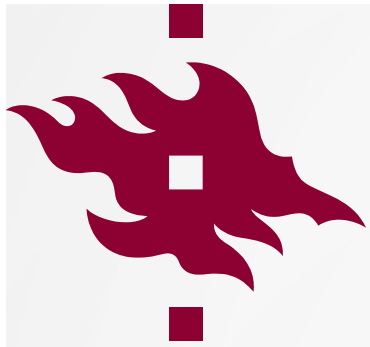
Perinteinen näkemys: henkilö/subjekti =

1) olio, jolla on juridisia oikeuksia/velvollisuuksia

2) olio, jolla voi olla juridisia oikeuksia/velvollisuuksia (oikeuskelpoisuus), tai

3) juridisia oikeuksia/velvollisuuksia

- esim. Hans Kelsen: "ihminen" = lihaa ja verta; "henkilö" = oikeudet ja velvollisuudet jotka kohdistuvat tähän ihmiseen



OMA NÄKEMYKSENI

- Erottelen subjektiivisuuden ja henkilöyden



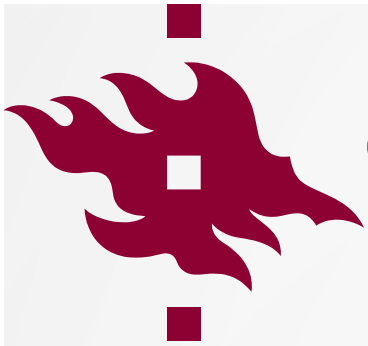
OMA NÄKEMYKSENI

Juridinen henkilö/subjekti =

- Toimija tai passiivinen oikeudenhaltija (esim. vauva, eläin),
- jolla on
 - Suuri määrä määrä oikeuksia ja velvollisuuksia -> **henkilö**
 - Tietyn oikeudenalan oikeuksia ja velvollisuuksia -> ko. oikeudenalan **subjekti**



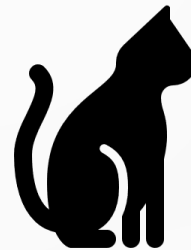
oikeuksia ja
velvollisuuksia



OMA NÄKEMYKSENI: SUBJEKTIVUS

Subjektivus = X:llä johonkin tietyn oikeudenalan/oikeusinstituution oikeuksia ja/tai velvollisuuksia

- Esim. eläin on jo nähdäkseni *eläinsuojeluoikeuden subjekti*: eläimillä on eläinsuojeluun liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia
- Eläimillä on kuitenkin niin vähän oikeuksia, ettei eläimiä voida pitää henkilöinä





OMA NÄKEMYKSENI: HENKILÖT

Henkilöys on ryväskäsite (*cluster concept*):

- henkilönä voi olla “enemmän tai vähemmän”, suhteessa tiettyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin
- Karkeasti sanottuna: täysimittaisilla juridisilla henkilöillä on paljon oikeuksia (ja velvollisuuksia)
- Esim. orjat: olleet henkilöitä vain siinä mielessä, että heitä voitiin rangaista
- Naisten asema: kehittynyt vähitellen kohti täyttä henkilöyttä, kun naiset saaneet lisää oikeuksia



OMA NÄKEMYKSENI: HENKILÖT II

Juridisen henkilöyden elementtejä:

- vapauden ja ruumiillisen koskemattomuuden suojele
- omistusoikeus
- kyky tehdä sopimuksia
- velvollisuudet ja rikosvastuu
- ym.

Seuraus tekoälyille: tekoälyjen oikeussubjektiudessa/henkilöydessä ei ole kyse mistään tietystä yksittäisestä kysymyksestä



II. KOLME KESKUSTELUA TEKOÄLYISTÄ



KOLME KESKUSTELUA

1) Tekoälyjen oikeudet & moraalinen arvo

- Voivatko tekoälyt tulla tuntoisiksi tai muuten perimmäisen arvokkaiksi? Onko meillä tällöin velvollisuus myöntää niille perusoikeudet tms.?

2) Tekoälyjen vastuut ja sanktiot

- Voimmeko pitää tekoälyä vastuullisena teoistaan?
- Itseään ajavat autot, sotakoneet, robottipoliisit

3) Tekoälyt taloudellisina toimijoina

- Tekoälyjen käymä osakekauppa – voisiko esim. tekoäly tehdä konkurssin?

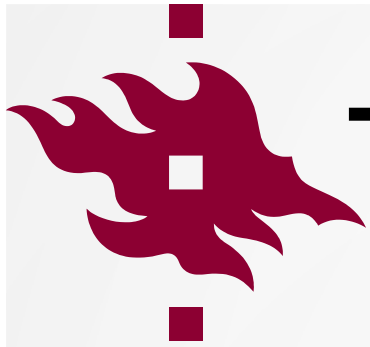


1. TEKOÄLYJEN MORAALINEN ARVO

- Jos tekoälyistä tulee perimmäisen arvokkaita (esim. tuntoisia), on nähdäkseni melko ilmeistä että niillä on lähtökohtainen moraalinen oikeus saada juridisia oikeuksia
- Tekoälyille voidaan kuitenkin ulottaa juridisen henkilöyden elementtejä monenlaisista muistakin syistä



2. TEKOÄLYN PITÄMINEN VASTUUSSA



TEKOÄLYN PITÄMINEN VASTUUSSA

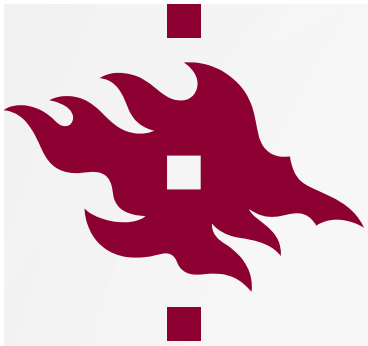
Vaihtoehtoja:

- 1) Velvoitetaan ohjelmoijat ohjelmoimaan tekoälyt niin,
 - a. etteivät ne murhaa ja vahingoita ihmisiä jne. tai
 - b. että ne tottelevat niihin kohdistettuja lainsäännöksiä aina
(-> sanktiot eivät tarpeellisia)

Perusongelmia: Entä jos ohjelmoijat eivät tottele? Entä jos ohjelmoijat mokaavat? Neuroverkot ym.

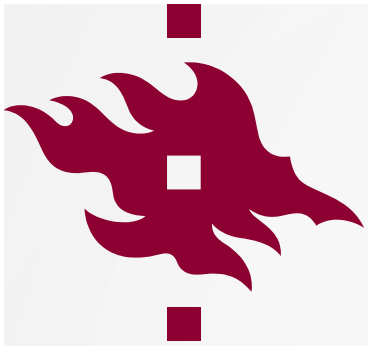
Ratkaisu:

- 2) pidetään tekoälyä itseään vastuussa



VOIKO TEKOÄLY OLLA VASTUUSSA?

- Eri perusteita pitää tekoälyjä vastuussa
- Riippuu siitä, mikä on vastuun/rankaisemisen peruste
 - **Retribuutio** (sovitus): kenties ei sovellu tekoälyihin?
 - **Yleisestävyys** (pelote): soveltuu hyvin
- Retribuutio nähdään usein rangaistuksen filosofiassa rajoittimena – syyttömiä ja syyntakeettomia ei saada rangaista
 - Jos tekoäly kuitenkin ei ole moraalisesti perimmäisen arvokas, meidän ei tarvitse suojella sitä riippumatta siitä, onko se syyntakeinen



PELOTEVAIKUTUS

- Tekoälyn ei tarvitse kyetä kärsimään voidakseen tulla rangaistuksi
- Pelotteeksi riittää puuttuminen tekoälyn tavoitteisiin

Esimerkki:

Tekoäly käy kauppaa osakemarkkinoilla. Sille on ohjelmoitu tavoitteeksi tehdä niin paljon voittoa kuin mahdollista. Tekoälylle saa vahingossa pääsyn luojayhtiönsä Microsoftan tietokantoihin. Se pystyisi näin hyödyntämään sisäpiiritietoa koskien Microsoftaa. Jos sisäpiiritiedon hyödyntämisestä kuitenkin rangaistaan (esim. rikoshyöty * X), tekoälyllä on rationaalinen peruste välttää sisäpiiritiedon hyödyntämistä.



3. TEKOÄLYT TALOUDELLISINA TOIMIJOINA



OIKEUSKOKOUMA

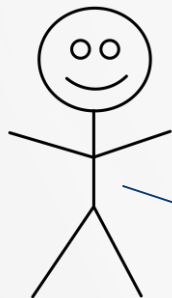
- Henkilö yhteydessä vähintään yhteen oikeuskokoumaan
- **Oikeuskokouma** = oikeuksien ja velvollisuuksien kimppu, jolla on seuraavat ominaisuudet
 - 1) Oikeudet ja velvollisuudet yhteenliittyneitä
 - 2) Eriytyneisyys muista oikeuskokoumista
 - 3) Nimetty



ESIMERKKI

Matti Meikäläisellä oikeuskokouma ”Matti Meikäläinen”

- Yhteenliittyneisyys: jos MM ei maksa velkojaan, hän voi menettää talonsa
- Eriytyneisyys: jos MM menee konkurssiin, hänen vaimonsa tai lastensa ei tarvitse maksaa hänen velkojaan



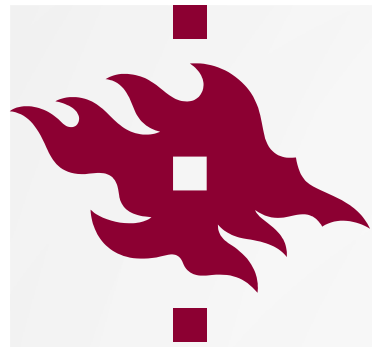
Matti

”Matti Meikäläinen”
Sisältää esim. Matin
omistusoikeuden taloonsa;
velvollisuuden maksaa
asuntolainaa; ym.



TOISEN OIKEUSKOKOUMAN LUOMINEN

- Entä jos MM haluaa perustaa hammaslääkärin vastaanoton?
- Hän haluaa varmistaa, ettei menetä taloaan, jos bisnekset eivät onnistuisikaan
- Hän voi jossain maissa perustaa yhden hengen osakeyhtiön
- Myös muita ratkaisuja, esim. ammatinharjoittajan erilliset patrimoniumit (Ranska)



KAKSI KOKOUMAA

”Matti Oy”

Sisältää oikeudet ja
velvollisuudet liittyen Matin
vastaanottoon



Matti

”Matti Meikäläinen”

Sisältää esim. Matin
omistusoikeuden taloonsa;
velvollisuuden maksaa
asuntolainaa; ym.

TEKOÄLYT NYKYÄÄN



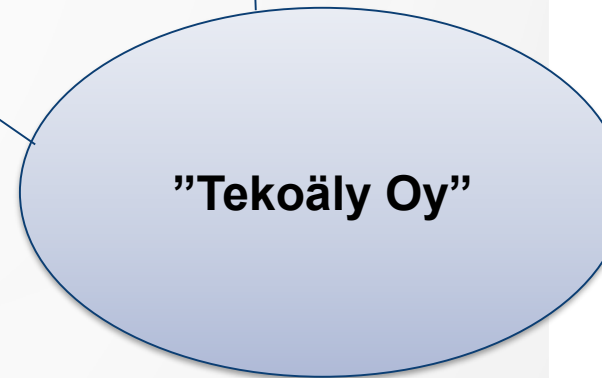
"Pankki Oy"

- Nykyään: "tekoälyt välineinä" – vertautuvat esim. tekstinkäsittelyohjelmaan tai vasaraan
- "Robottikaupankäynti" – pankit käytännössä täysin vastuussa tekoälyjen tekemistä kaupoista (tosin voivat kenties haastaa tekoälyn luoja oikeuteen)

TEKOÄLYT HENKILÖINÄ?



- Entä jos tekoälyllä on erillinen oikeuskokouma?
- Tällöin tekoäly voi esim. tehdä oman konkurssin





VARAUMA

- Käytännössä välissä paljon harmaan alueita

Taulukko 2. *Kaksi tekoälyn juridisen henkilöyden ulottuvuutta.*

E. Eriytyneisyys	1. Yhtenäisyys Tekoäly kokonaan osa omistajan kokoumaa.	2. Osittainen eriytyneisyys Tekoälyn hallinnoima kokouma osaksi eriytynyt; järjestely purettavissa.	3. Täydellinen eriytyneisyys Tekoälyn hallinnoima kokouma kokonaan eriytynyt; järjestely vain vaikeasti tai ei lainkaan purettavissa.
I. Itsenäisyys	1. Sulauma Tekoälyllä ei ole kompetensseja, tai tekoälyn tahdonilmaisut tulkitaan jonkun toisen tahdonilmaisuuksi.	2. Epäitsenäisyys Tekoälyllä on kompetensseja (se voi vaikkapa tehdä oikeustoimia), mutta ne voivat esimerkiksi olla jonkun peruutettavissa jälkikäteen.	3. Itsenäisyys Täysin itsenäinen kompetenssien suhteen.



KIITOS!

VISA.KURKI@HELSINKI.FI